

De Kaiserliche Marine wil de Belgische kust

Luc Vandeweyer

In de jaren vóór 1914 werkte de Duitse legerleiding tot in detail één groot aanvalsplan uit. De kerngedachte was dat een massale Duitse opmars door België hét middel was om al in de openingsfase van de oorlog het Franse landleger te verslaan. Daarna kon het leger zich concentreren op het verslaan van het Russische leger in het oosten.

Dit was dus in essentie een continentale strategie die gericht was op het uitschakelen van de voornaamste vijandelijke legers. Het keizerrijk beschikte echter ook over een oorlogsvloot die in kracht alleen moest onder doen voor de Britse Royal Navy. In het aanvalsplan kreeg zij echter geen rol van betekenis te vervullen. De Duitse admiraliteit was niet van plan het daarbij te laten. Ze keek uit naar opportuniteiten en was daarom zeer geïnteresseerd in de opmars door België want die kon haar de beheersing van de Belgische en Noord-Franse kuststrook opleveren. De beheersing van de havens

aldaar zou haar strategische positie ten aanzien van de Britse marine aanzienlijk verbeteren.

De admiraliteit had dan ook een heel andere visie op de komende oorlog dan de generaals van het landleger.

De strategie van de Duitse admiraliteit

De marine kreeg van de opperste legerleiding slechts een puur defensieve opdracht. Ze moest de Duitse kust beschermen, meer niet. De admiraliteit dacht echter in termen van een koloniaal rijk, aanvoer van voedsel en grondstoffen en dus aan het openhouden van de zeewegen. In haar ogen was daarom niet Frankrijk maar wel het Verenigd Koninkrijk de meest te duchten vijand. De Britse vloot kon immers de Noordzee afsluiten. Om dat gevaar te pareren moest ze in staat worden gesteld

om fundamenteel afbreuk te doen aan de Britse macht op zee. Reken daarbij dat de belangrijkste figuur, *Grossadmiral* Alfred von Tirpitz, erg pangermaans gezind was. Voor hem was deze oorlog geen eindpunt, maar een eerste stap op weg naar een “*Griff nach der Weltmacht*”.

Op 4 augustus 1914 ging het offensief van start. De hoofdmacht van het Duitse leger trok het neutrale België binnen op weg naar Frankrijk. De Britse regering reageerde meteen met een oorlogsverklaring en stuurde troepen naar Franse bodem. Londen beseftte zeer goed dat als het Duitse landleger de continentale kust tegenover Engeland zou veroveren, de strategische machtsbalans op zee zou verschuiven in het voordeel van de Duitse marine. De Britten hadden er dus alles voor over om het Franse landleger van de ondergang te behoeden. Maar wilden de Duitse generaals wel naar de kust? Volgens het aanvalsplan in ieder geval niet. De omstandigheden zouden evenwel snel veranderen.

Op weg naar de havens in Vlaanderen

Een paar weken na de inval volgde de eerste botsing met Britse troepen bij Mons in Henegouwen. De Britten hadden immers de Franse linkervleugel versterkt. Het was precies die vleugel die door de Duitse aanvallers zo snel mogelijk moest overweldigd worden.

De marine beveiligde ondertussen de Duitse kust. De admiraliteit was echter van oordeel dat ze veel actiever moest kunnen optreden. Eind augustus smolt ze haar mariniersregimenten samen tot één divisie en stuurde ze naar Belgisch grondgebied. De mannen in hun blauwe uniformen waren welkom want de invasiemacht was ondertussen op haar noordflank in moeilijkheden geraakt door de agressieve houding van het Belgische leger. Dat voerde vanuit vesting Antwerpen grootschalige aanvallen uit. De Duitse mariniers moesten meehelpen bij de beveiliging van de noordflank van het opmarsgebied.

Op 23 augustus werd admiraal Ludwig von Schröder als bevelhebber van deze divisie aangewezen. Hij had, jaren geleden,

■ Alfred von Tirpitz
(Bibliothèque National de France)

■ Ludwig von Schröder
(VLIZ, www.vliz.be/wetenschappen)

■ Dit schilderij van Willy Stöwer toont de vlucht uit Antwerpen over de Schelde aan het einde van het beleg in 1914 (Wikipedia)

in opdracht van von Tirpitz, al eens een plan uitgewerkt om de haven van Antwerpen met een verrassingsaanval in te nemen. Hij behoorde tot de marineofficieren die zich zeer goed bewust waren van het belang van de Belgische havens. Het was dan ook geen toeval dat zijn mannen net bezuiden de Antwerpse fortengordel werden gepositioneerd. Dat hiermee een van de grootste havens van Europa binnen bereik lag, was uiteraard niet onbelangrijk voor de maritieme strategie van de Duitse admiraliteit.

Dat ook de Britten dit beseften, bleek toen de aanwezigheid van “*Royal Marines*”

werd opgemerkt. De Britse minister Winston Churchill had deze troepen via de haven van Zeebrugge met bussen naar Antwerpen laten voeren om op die manier het Belgische leger zichtbaar te steunen.

Voor de Duitse zeesoldaten veranderde het leven daarmee drastisch van aard. In plaats van zich voor te bereiden op militaire taken in de kolonies of op de verdediging van hun havens, werden ze nu plots ingezet als een eenheid “te velde”, net zoals de ordinaire landtroepen.

Oostende in Duitse handen

Pas nadat het aanvalsplan van het landleger rond 8-9 september tijdens de slag aan de Marne mislukte, werden de blikken weer noordwaarts gewend. Vermits het Franse leger de vernietigingsklap had overleefd, werd het belangrijk voor de Duitsers om in het noorden strategische ruimte in te nemen. De vesting Antwerpen, en daarmee de haven, moest veroverd worden.

De Duitse mariniers werden toegewezen aan een nieuwgevoemd Duits legerkorps onder generaal Hans von Beseler. Hij moest vesting Antwerpen kraken en zo mogelijk het Belgische leger uitschakelen. Omdat de zware belegeringsartillerie aan hem werd toegewezen, was er een goede kans op slagen. Toen vesting Antwerpen zich op 10 oktober moest overgeven, was het Belgische veldleger echter al onderweg naar de kust. Ondertussen besepte ook het Franse hoofdkwartier dat het meer troepen naar het noorden moest sturen. Het was immers de enige regio waar de Duitsers nog probeerden grondgebied te veroveren. Onder meer een brigade Franse mariniers, de “*ponpons rouges*”, trok België binnen. Hun eerste confrontatie met de Duitse invasiemacht was bij Melle ten zuidoosten van Gent.

Dat stopte de Duitse opmars echter niet. Het zwaartepunt van de strijd verschoof naar West-Vlaanderen. De geallieerden slaagden er daardoor niet in om het Belgische leger opnieuw een basis te laten inrichten in de regio Oostende. De troepen moesten verder in de richting van de Franse grens. Te elfder ure werd beslist stand te houden bij het

■ De Duitse bezetters aan de Smedenpoort in Brugge (Stadsarchief Brugge - verz. J. A. Rau, FO/B00133)

riviertje de IJzer. Hier kon eind oktober de Duitse opmars gestuit worden na verwoede gevechten. Zowel de Franse als de Britse zeemacht speelde hierbij een belangrijke rol. De Franse *fusilliers-marins* verdedigden Diksmuide hardnekkig. Britse ‘monitors’ voeren de kustwateren binnen en beschoten de opmarcherende Duitse regimenten met hun zware kanonnen. In de ogen van de Duitse marine was het daarmee duidelijk dat de Britse en Franse admiraliteiten alles op alles wilden zetten om de Duitsers uit het Franse kustgebied weg te houden.

Bij de opmarcherende Duitse troepen waren ook zeesoldaten. De troepen van von Schröder namen niet alleen de Antwerpse haven stevig in handen. Een deel van hen werd per trein, via Brussel, naar Brugge gevoerd. Van daaruit marcheerden ze naar de gevechtsslinie in de IJzervlakte. Maar het grootste deel bezette Brugge en de kustgemeenten. Een van de bataljonsartsen kwam in Oostende terecht, een mondaine badplaats die hij al kende van vóór de oorlog. In plaats van met rijke toeristen liep de stad vol Duitse militairen, soldaten die op hun hoede waren. Niet zonder reden zou blijken, want de stad werd op 23 oktober zwaar beschoten door Britse oorlogsschepen. Niemand mocht vanaf dat moment nog op het strand komen om onnodige verliezen bij een nieuwe beschieting te voorkomen. Het strand en de dijk leverden daardoor een totaal andere aanblik dan in de voorbije vreedstijd. Dat het gevaar niet was geweken, bleek in de komende weken en maanden. Britse oorlogsschepen bleven zich voor de kust wagen en de Duitse bezetters kregen meer dan eens een regen van granaten te verwerken.

De geallieerden konden intussen beletten dat de Noord-Franse havens werden bezet. Oostende en Zeebrugge vielen echter onherroepelijk in Duitse handen. De havenfaciliteiten waren bovendien zo goed als ongeschonden. Dat was ook zo in Antwerpen. Maar omdat de Nederlanders neutraal bleven en de Schelde afsloten voor oorlogsschepen, was Antwerpen maar van beperkt belang voor de verdere strijd op zee.

Het kwam er nu op aan een strategie uit te werken voor een oorlog van langere duur. De Duitse marine was daarbij vast van plan de smalle kuststrook in West-Vlaanderen ten volle te benutten. Nergens was ze zo dicht bij de Britse kust en bij de aanvoerhavens waarlangs Britse troepen naar het westelijk

■ Een beeld van Ronarc'h in *Le Petit Journal* van augustus 1917
(Bibliothèque Nationale de France)

front trokken. De Belgische kust moest het haar mogelijk maken de vijand zware verliezen toe te brengen.

De kusthavens als uitvalsbasis

Alle hoofdkwartieren beseften ondertussen het belang van de zeeverbindingen in het Kanaal voor de opbouw van de militaire macht op het westelijk front. Zowel de Britten als de Fransen vestigden een hoofdkwartier om in het nauw van Calais een verdedigingslinie in te richten die de Duitse zeestrijdkrachten kon verhinderen vaartuigen in het Kanaal te onderscheppen. Voor de Fransen kon dit vanuit Duinkerke en Calais. Voor de Britten gebeurde dit vanuit Dover. De Fransen duiden vice-admiraal Ronarc'h aan als chef. Hij was de commandant van de brigade *fusilliers-marins* die bij Diksmuide had gevochten om de opmars van het Duitse leger te stoppen. Nu mocht hij zich concentreren op de beveiliging van de zeeverbindingen met Engeland. Zijn “*ponpons rouges*” waren ondertussen op post bij Nieuwpoort en de IJzermonding

waar ze tegenover de Duitse zeesoldaten stonden. Ronarc'h besepte meteen dat dit zeegebied met zijn vele zandbanken en smalle vaargeulen het aangewezen terrein was voor kleine vaartuigen. Dat wil zeggen kleine duikboten, mijnleggers, destroyers en torpedoboten. Het viel te verwachten dat de Duitse zeemacht zou rekenen op torpedo's en mijnen om de vijand te lijf te gaan.

De Duitse marine was de beschietingen door de Britse oorlogsschepen in oktober-november 1914 niet vergeten. Von Schröder besepte dat hij eerst de nieuw verworven havens onaantastbaar moest maken. Daarom werden er op grote schaal zware batterijen naar de Vlaamse duinen gevoerd en daar geïnstalleerd in bunkers. Het werd daardoor voor de Britse Navy veel gevaarlijker om schepen in te zetten in het Belgische kustgebied. De troepenmacht in blauwe uniformen groeide gestaag aan. Op 15 december 1915 werd een echt “*Marinekorps*” opgericht. De keizerlijke marine stond nu heel sterk in West-Vlaanderen waar ze nauw samenwerkte met de zuiderburen, de “*4de Armée*” van het landleger. Het commando van von Schröder werd gelijkwaardig met de commando's Noordzee en Oostzee. Hij had tienduizenden manschappen onder zijn bevel. De Duitse admiraliteit gaf von Schröder de nodige armslag. Na de opbouw van de defensie moesten de havens een veilige basis worden van waaruit aanvalsoperaties konden ondernomen worden.

De dreiging van de Duitse vloot

Al op 9 november 1914 liep de eerste Duitse duikboot de haven van Zeebrugge binnen. Toch was de tactische waarde van grote onderzeeërs op dit maritieme strijdtoneel beperkt. De Frans-Britse mijnenvelden in het Nauw van Kales waren immers zo bedreigend dat de Duitse admiraliteit in april 1915 bevel gaf dat hun grote duikboten niet meer door het Kanaal mochten varen. Er waren andere types nodig.

De *Abteilung Hafenbau en Kanalwesen* die aan von Schröder was toegewezen, deed ondertussen zijn best om de havenfaciliteiten en de verbindingen via de binnenvaart zo snel mogelijk te verbeteren. Het was immers via de binnenvaart dat de aanvoer in belangrijke mate moest gebeuren. Er werden voor dit strijdtonel kleine onderzeeboten

■ De onderdelen van de UB10 worden per trein van Antwerpen naar de kust vervoerd (Tomas Termote)

van de UB en de UC klasse ontworpen. De “B” was uitgerust met torpedo’s en de “C” was gespecialiseerd in het leggen van mijnen op de vijandelijke vaarroutes. *U-Bootsflotille Flandern* werd een autonome eenheid in april 1915.

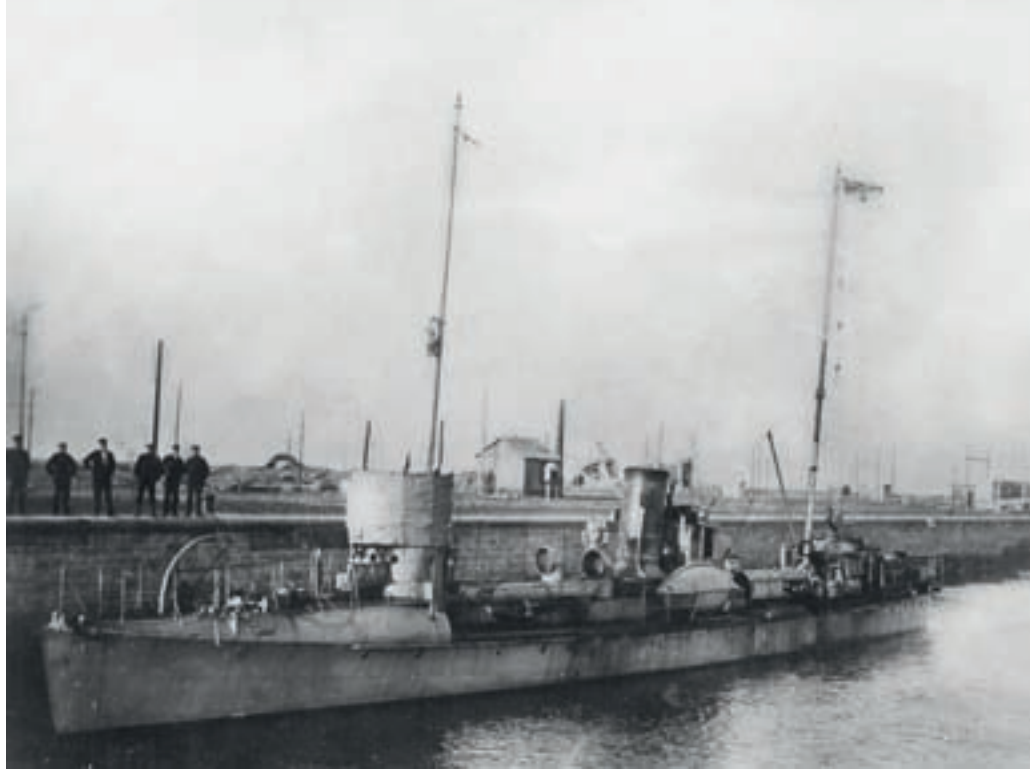
Om die kleine duikboten in voldoende grote aantallen te kunnen bouwen, werd gekeken naar de scheepswerven bij Antwerpen. Op 27 juni 1915 kregen de Belgische divisiehoofdkwartieren aan het IJzerfront een rapport van de inlichtingendienst waarin een brief was opgenomen uit Hoboken. Daarin viel te lezen dat de vijand op de site van Cockerill Yards duikboten assembleerde waarvoor de onderdelen met treinen vanuit Duitsland waren aangevoerd. Nadat ze in elkaar waren gezet, werden de vaartuigen via de kanalen naar de havens aan de kust getrokken en daar van een bemanning voorzien.

De UB’s hadden geen boordkanon. Ze konden dus enkel met torpedo’s in de aanval gaan. Dat was een gehate tactiek en werd zeer negatief ontvangen in de publieke opinie, ook in de neutrale landen. Daarom werden de Duitsers terughoudend. Maar dat bleef niet duren. Op 1 februari 1917 werden de beperkingen op het gebruik van torpedo’s opgeheven en werd de zogenaamde “onbeperkte duikbotenoorlog” afgekondigd. Op dat ogenblik waren er 37 duikboten gestationeerd in de bases langs de Vlaamse kust. In 1917 werd een groot aantal mijnenleggers van de UC-klasse in dienst gesteld. Die legden vóór tal van Britse en Franse havens mijnen, van de Spaanse grens tot diep in de Ierse zee.

Maar er waren ook “*Torpedoboot-streitkräfte*”. De eerste waren kleine A1-klasse torpedoboten, eveneens speciaal voor deze ondiepe kustwateren ontworpen vaartuigen. Ook deze boten werden in onderdelen naar Hoboken gevoerd en daar geassembleerd waarna ze hun weg vervolgden via de kanalen. Zestien exemplaren werden alleen al in het jaar 1915 aangevoerd. In 1916 volgde de wat grotere A2-klasse en daarna de nog grotere A3-klasse met vier exemplaren in 1917. Dat betekende telkens een gevoelige versterking voor de Duitse macht op zee.

In maart 1916 kwamen er nog grotere schepen en die vormden het *Z-Flotille Flandern* met de “Z” van *Zerstörer*. Het waren er al tien in de lente van 1917. Omdat ze over artillerie beschikten, waren deze schepen in staat om de Belgische troepen in het kustgebied te beschieten. In plaats van een idyllisch rustoord werd De Panne al snel een frontlijnstadje waar veiligheid allesbehalve gegarandeerd was. De Britse legerleiding beloofde al vroeg een waarnemingsballon te plaatsen bij de kust ter waarschuwing voor een mogelijk Duits vlootbombardement op de Belgische rustoorden.

Deze Duitse oorlogsschepen moesten de kustwateren veilig houden zodat de duikboten ongehavend Zeebrugge en Oostende konden in- en uitvaren. Ze traden

■ Een A1-klasse torpedoboot langs de kaai in Zeebrugge (Tomas Termote)

■ Een G- en S-klasse Zerstörer liggen klaar voor vertrek in de sluis te Zeebrugge (Tomas Termote)

met andere woorden op als een verlengstuk van de kustbatterijen. Daarnaast moesten ze Britse mijnen en netversperringen opruimen. De *Zerstörer* werden vier maal ingezet om Calais te beschieten. Daarnaast installeerden de Duitsers langeafstandsgeschut waarmee de Franse haven en vesting Duinkerke kon beschoten worden. De Duitsers beseften dat de aanwezigheid van hun marine in Oostende en Zeebrugge voor de Britten onverteerbaar was. Ook al slaagde de *Flandernflotille* er nooit in om de bevoorrading en versterking van de Britse troepen op het continent echt te onderbreken, toch bleef de dreiging zwaar wegen. Het uitschakelen van die bedreiging kon echter alleen via een grootschalige operatie te land.

Passendale en Nieuwpoort in de zomer van 1917

De Britse strijdmacht op het westfront was intussen drastisch versterkt. Opperbevelhebber Douglas Haig wilde de Britse strategische positie verbeteren door de verovering van de Belgische kuststrook. Hij ging stap voor stap te werk. Een reeks opeenvolgende, krachtige aanvallen leverde op de heuvelrug bezuiden Ieper, een betere uitgangspositie op. Ondertussen bleef hij troepen en voorraden aanvoeren.

De Duitse bevelhebbers beseften dat West-Vlaanderen weer een belangrijk strijdterrein ging worden. Op 1 juni 1917 werd door de Duitse admiraliteit een

Gevolgen aanwezigheid *Kaiserliche Marine* voor burgerbevolking

Wat voor gevolgen had de Duitse militaire aanwezigheid voor de burgerbevolking? Om te beginnen had die amper nog bewegingsvrijheid en veel burgers konden enkel maar overleven door hun arbeidskracht in dienst te stellen van de vijand. Daarbij dreigden deze mensen – hoe langer hoe meer – als slachtoffer te vallen van de toenemende vuurkracht die de geallieerden ontplooiden tegen de troepen van von Schröder. De Duitse bases werden herhaaldelijk gebombardeerd door vliegtuigen, maar ook de Britse vloot liet zich niet onbetuigd.

Een Vlaamse ooggetuige vinden is behoorlijk moeilijk omwille van de strikte censuur die de Duitsers invoerden. Wie wel nog mocht brieven schrijven, had – via het Vlaamse activisme – de Duitse kant gekozen. Dat was zo voor de stadsbibliothecaris van Oostende Eugene Everaerts, de leider van de “Vereeniging Vlamingen der Noordzeekust Oostende”. In mei 1918 stuurde hij een brief naar de Raad van Vlaanderen in Brussel met een niet mis te verstane noodkreet. *“Sedert verschillende maanden, gaat er hier haast geen week voorbij zonder dat de stad doeleloos en op ‘t goed valle uit van het Uzerfront of van zee uit beschoten wordt door het zwaarste geschut der Franschen of Engelschen. Telkens vallen er slachtoffers tusschen de burgerlijke bevolking. De toestand wordt steeds erger en is onhoudbaar geworden. De schrik en de ontzetting heerschen hier dag en nacht bij onze bevolking. Vandaag nog, donderdag, 16. Mei, werd de stad ‘s morgens en ‘s namiddags van zee uit gebombardeerd en talrijke Oostendenaren vielen, in ‘t hartje van de stad, als slachtoffers dezer beschietingen.”*

Met nadruk stelde hij dat de Vereniging van de Vlamingen der Noordzeekust een beroep deed op de Raad van Vlaanderen, de voorafspiegeling van een Vlaams parlement. De Raad moest aandringen bij de Duitse overheid om iedere burger die dit wenste de kans te geven de stad te verlaten en de toelating te geven om zich elders te gaan vestigen. Het sprak van een gebaar *“om onze diepbeproefde bevolking in deze omstandigheden eene helpende hand te reiken en te redden. Hij zal aldus eene daad van menselijkheid verrichten, die hem erkentelijkheid van gansch de stad Oostende zal verzekeren.”*

De secretaris van deze Raad van Vlaanderen sprak meteen de Duitse autoriteiten aan met de vraag wat ze

■ Oostende leed zwaar onder de bombardementen. Dit is een foto van de Christinastraat in 1917. Zoals het in de hele stad was, liggen ook hier een groot deel van de huizen in puin (Beeldbank Oostende)

konden doen. Het probleem werd op de agenda gezet voor de volgende vergaderingen met het bezettingsbestuur. We weten echter niet of deze noodkreet op korte termijn effect had. Wat we daarmee wél weten is hoe zwaar de gevolgen van de aanwezigheid van de keizerlijke *Kaiserliche Marine* wel wogen voor de burgerbevolking van Oostende. Het was voor Brugge overigens niet anders.

“3de *Marinedivision*” gevormd. Von Schröder kreeg dus meer middelen voor de strijd te land. De Britten hadden ondertussen Nieuwpoort opgeëist en daar de Franse soldaten vervangen. De Britten bouwden de komende weken een indrukwekkend artilleriepotentieel op. Maar de keizerlijke marine haar zware kustbatterijen waren door hun draaiende geschutskoepels in staat om Nieuwpoort te beschieten wanneer ze maar wilden.

De dag van 10 juli 1917 bood zich aan met bar slecht weer. Daardoor konden de Britten niet rekenen op de zware kanonnen van hun vloot. Hiervan profiteerde het Duitse *Marinekorps* om tijdens de avond met urenlang artillerievuur de Britse stellingen tussen Nieuwpoort en de zee te geselen. Daarna volgde een gasaanval. Vervolgens stormden de Duitse mariniers in het donker voorwaarts en met de hulp van vlammenwerpers veroverden ze de Britse loopgraven. De Duitse soldaten raakten door de duinen tot bij het water van de IJzermonding. Bij de stad slaagden de Britten er ternaauwernood in een klein lapje grond te behouden. Het sluizencomplex waar de Belgische genie zat, verkeerde in groot gevaar. Net toen stokte de Duitse opmars. Nieuwpoort werd niet veroverd maar de Britten verloren wel hun uitgangspunten voor een offensief door de kuststrook. De Duitse gebiedswinst was dan ook van strategische betekenis.

Daarna volgde het Britse offensief dat bekend zou staan als “de slag bij Passendale”. Het werd een totale mislukking. Het plan van Haig om de Duitse marine op de Vlaamse kust te liquideren was volledig mislukt.

1918, het jaar van de “eindoffensieven”.

In de loop van 1917 stortte het Russische tsarenrijk in elkaar en na de bolsjewistische staatsgreep in de herfst kon er een wapenstilstandsakkoord worden gesloten. De Duitsers waren daardoor in staat om een groot aantal troepen naar het westfront over te brengen. Die zouden hen de vuurkracht leveren waarmee ze in de lente in het offensief konden gaan.

Een van de belangrijkste offensieven probeerde bezuiden leper door te breken in de richting van de Kanaalkust. Deze aanval werd in bloed gesmoord tijdens verwoede gevechten bij de Kemmelberg. De Britten hadden ondertussen al voorzien dat ze hun basis bij de haven van Calais zouden moeten verdedigen. De Fransen hadden iets dergelijks voorbereid bij Duinkerke. Met twee zwaar verdedigde eilandjes met de rug naar de zee, hoopten ze de Duitsers nog lang succes te ontzeggen.

De Belgische regering in Le Havre hield er in die tijd ernstig rekening mee dat ze zou moeten oversteken naar Engeland. Dat bleek echter niet nodig. De Duitse lenteoffensieven

■ Douglas Haig (Wikipedia)

■ Tijdens de Eerste Wereldoorlog was de Kemmelberg, die op 1,5 km van het dorp Kemmel ligt, een strategisch punt en werd door de strijdende partijen zwaar bevochten. Tijdens het voorjaarsoffensief van 1918 namen Duitse troepen bezit van de Kemmelberg. De volgende dag vond een Franse tegenaanval plaats, maar de Duitse troepen rukten op tot aan de Dikkebusvijver. De gevechten gingen door tot eind juli 1918. Op 5 september werd de Kemmelberg heroverd door de geallieerde troepen met hulp van de Amerikanen. Na de gevechten was de heuvel kaal. Hij werd opnieuw beplant met loofboomsoorten (Wikipedia)

bloedden langzaam dood en in augustus 1918 was de machtsbalans weer naar geallieerde kant verschoven. Nu was de tijd gekomen om zelf “eindoffensieven” te plannen. In het noorden werd een internationale “legergroep Vlaanderen” gevormd die formeel onder leiding stond van koning Albert I. De Belgische divisies vormden de noordelijkste strijdmacht. Het kustgebied en de polders werden in het aanvalsplan echter letterlijk links gelaten. De Belgische opmars ging uit van het gebied bezuiden Diksmuide. Het was de bedoeling systematisch op te rukken over een breed front. Op die manier zou de kust in Belgische handen vallen. De opmars verliep echter relatief traag. Dat maakte het mogelijk voor de Duitse marine om de troepen van het *Marinekorps Flandern* van de omsingeling te redden en admiraal von Schröder toe te laten na vier jaren weer naar Duitse bodem te trekken. Ondertussen was in de thuisbasis van de keizerlijke vloot te Kiel de opstand begonnen. Het einde van de oorlog was in zicht. Het zou ook het einde van de keizerlijke marine worden.